

Försvarshögskolan i det nya försvaret

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har den 30 november 2000 beslutat bereda utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över Riksdagens revisorers förslag 1999/2000: RR10 *Försvarshögskolan i det nya försvaret*.

Revisorernas förslag i huvudsak

Revisorerna har genomfört en granskning av hur regeringen och beställare styr Försvarshögskolan. Granskningen, som har inriktats mot frågan om hur avgiftsfinansieringen tillämpas vid Försvarshögskolan, utmynnar i fem förslag till tillkännagivanden av riksdagen.

Revisorerna föreslår att regeringen skall ge Försvarsmakten i uppdrag att utveckla metoder för att följa upp och utvärdera den utbildning och forskning som Försvarsmakten beställer från Försvarshögskolan (punkt 1). Vidare föreslår revisorerna att regeringen skall ställa krav på att Försvarshögskolans beställare redovisar motiven till att de köpt viss utbildning och forskning från Försvarshögskolan, resultatet av genomförd utbildning och forskning jämfört med kraven i beställningen samt den användning myndigheterna har haft av Försvarshögskolans utbildningar och forskning (punkt 2). Regeringen bör enligt revisorerna också ställa krav på Försvarshögskolan att den redovisar resultat och måloppfyllelse i förhållande till de krav som beställarna har ställt på skolan. Revisorerna anser det angeläget att Försvarshögskolans utbildningar bedöms av någon utomstående. De föreslår att regeringen skall ge Högskoleverket i uppdrag att bedriva tillsyn över Försvarshögskolans utbildningar (punkt 3). Försvarshögskolans styrelse bör enligt revisorerna få fullt ansvar, styrelsens ordförande bör vara en externt rekryterad person med goda kontakter framför allt i den vetenskapliga världen, skolans beställare bör inte vara representerade i styrelsen och antalet styrelseledamöter bör minskas till högst åtta inklusive ordföranden och rektorn (punkt 4). Revisorerna anser att det

kan finnas en motsättning mellan avgiftsfinansiering och Försvarshögskolans strävan att bli ett akademiskt lärosäte. De föreslår att regeringen ger Försvarshögskolan i uppdrag att analysera vilka styr- och finansieringsformer som är lämpligast utifrån att skolan blir ett akademiskt lärosäte (punkt 5).

Utbildningsutskottets överväganden

Försvarshögskolan är en myndighet under Försvarsdepartementet med uppgift att bedriva utbildning och forskning huvudsakligen för det militära försvarets och totalförsvarets behov. Dess utbildningsverksamhet bedrivs till helt övervägande del på beställning av Försvarsmakten och Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) och finansieras genom avgifter från beställarna. Utbildningsutskottet har inte någon anledning att ha synpunkter på hur beställarfunktionen och avgiftsfinansieringen fungerar, och inte heller på sammansättningen och ställningen för Försvarshögskolans styrelse, så länge verksamheten beställs och finansieras på nuvarande sätt.

Enligt sin instruktion (1996:1476) har Försvarshögskolan till uppgift att bl.a. bedriva högskoleutbildning av yrkes- och reservofficerare på högre nivåer för krigs- och fredsbefattningar. Vid Försvarshögskolan skall också enligt instruktionen bedrivas forskning. Utbildningen och forskningen skall bedrivas främst inom ämnena säkerhets-, försvars- och utrikespolitik, internationella förhållanden, svenskt totalförsvär, ledarskap och ledningsvetenskap, krigskonst med militärhistoria, militärteknik samt ekonomi och logistik med avseende på försvaret (1 §). Försvarshögskolan skall samverka med universitet, andra högskolor, Totalförsvarets forskningsinstitut m.fl. för att hålla sig underrättad om sådan forskning och annan utveckling som är av betydelse för Försvarshögskolans verksamhetsområde (2 §). Försvarshögskolan får som lärare anställa bl.a. professor, lektor, adjunkt och forskarassistent. Vid sådana anställningar skall bestämmelserna i högskoleförordningen om motsvarande anställningar inom högskolan tillämpas. I stället för fakultetsnämnd skall vid Försvarshögskolan dess forsknings- och utbildningsnämnd medverka i anställningsförfarandet (22 §).

Försvarshögskolan skiljer sig i väsentliga avseenden från universiteten och högskolorna under Utbildnings- och Jordbruksdepartementen. För de senare gäller högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100) respektive förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet (1993:221). Enligt högskolelagen skall utbildningen vid de statliga högskolorna vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och verksamheten skall bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning. För forskningen gäller som allmänna principer att forskningsproblem får fritt väljas, forskningsmetoder fritt utvecklas och forskningsresultat fritt publiceras. Den grundläggande högskoleutbildningen skall, utöver kunskaper och färdigheter, ge studenterna förmåga till självständig och kritisk bedömning, förmåga att självständigt lösa problem och förmåga att följa kunskapsutvecklingen, allt inom det område som utbildningen avser. Utbild-

ningen bör också utveckla studenternas förmåga till informationsutbyte på vetenskaplig nivå. Den som vill delta i grundläggande högskoleutbildning söker själv till önskad kurs eller utbildningsprogram, prövas mot fastställda behörighetsvillkor och jämförs med övriga sökande enligt fastställda urvalsregler. Anställning hos någon viss arbetsgivare är aldrig ett villkor för att bli antagen till grundläggande högskoleutbildning.

Inom ramen för ett övergripande utbildningsuppdrag som ges av regeringen i regleringsbrev bestämmer varje universitet eller högskola själv sitt utbud av kurser och utbildningsprogram. Den grundläggande utbildningen finansieras helt med anslag på statsbudgeten till respektive universitet eller högskola. Forskningen och forskarutbildningen finansieras dels genom anslag till respektive lärosäte, dels genom medel från externa finansiärer, framför allt statliga forskningsråd och stiftelser. I viss utsträckning bedrivs också uppdragsforskning, dvs. forskning där uppdraget anges av en finansierande beställare.

Sedan några år pågår en s.k. akademisering av utbildningen vid Försvarshögskolan. Enligt vad som redovisas i revisorernas rapport (bilaga 1 s. 75) syftar denna till att förbereda eleverna för att som officerare klara nya och okända arbetsuppgifter. Akademiseringen skall förse skolans elever med verktyg för att hantera nya situationer och ett kritiskt och prövande förhållningssätt till kunskap. Försvarsmakten har också behov av att förnyga officerskåren. Därför vill man göra officerarnas kompetens attraktiv på den civila arbetsmarknaden.

Termen akademiskt lärosäte har ingen formellt fastslagen eller allmänt vedertagen definition. Innebörden av att Försvarshögskolan skulle bli ett sådant lärosäte är därför inte alldeles klar. Dock är det uppenbart att Försvarshögskolan inte kan bli en statlig högskola under högskolelagen och högskoleförordningen med bibehållande av nuvarande styr- och finansieringsformer.

Utbildningsutskottet konstaterar att revisorernas rapport inte innehåller någon systematisk redovisning av omfattning, inriktning eller den närmare uppläggnings av verksamheten vid Försvarshögskolan. Inte heller redovisas någon samlad bedömning av verksamheten utifrån vetenskapliga eller professionella kriterier. Rapporten ger därför inte underlag för ställningstaganden i fråga om verksamhetens status i förhållande till den utbildning och forskning som bedrivs vid universiteten och högskolorna under Utbildnings- och Jordbruksdepartementen.

Utifrån allmänna utgångspunkter om angelägenheten av att effektivt utnyttja landets samlade utbildningsresurser ser utskottet det som önskvärt med ett utökat samarbete mellan Försvarshögskolan och de statliga universiteten och högskolorna när det gäller utbildning i sådana ämnen som finns vid de sistnämnda. Det är vidare angeläget att i det civila samhället kunna ta till vara den kompetens som utvecklas inom Försvarshögskolans utbildning på områden som också har tillämpning utanför totalförsvaret. De jämförelser som Högskoleverket på regeringens uppdrag har gjort mellan Försvarshögskolans utbildningar och vissa högskoleutbildningar bör kunna underlätta att kompe-

tensen hos officerare som lämnar försvaret kan tas till vara på andra håll i arbetslivet. Det är t.ex. allmänt omvittnat att Försvarshögskolans utbildning i ledarskap är värdefull för civil lärarverksamhet.

Huruvida det ligger i totalförsvarets intresse att Försvarshögskolan ges ställning som statlig högskola, underställd högskolelagen och högskoleförordningen, ankommer det inte på utbildningsutskottet att bedöma. Så länge Försvarshögskolan inte är en sådan statlig högskola finns det enligt utskottets uppfattning inte anledning att ställa den under Högskoleverkets tillsyn. Om Försvarshögskolan, utan att bli en statlig högskola likställd med de övriga, skulle ges rätt att utfärda vissa examina enligt högskoleförordningen, är det dock naturligt att den därav berörda utbildningen vid Försvarshögskolan ställs under tillsyn av Högskoleverket.

Stockholm den 22 februari 2001

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Majléne Westerlund Panke (s), Tomas Högström (m), Torgny Danielsson (s), Lennart Gustavsson (v), Erling Wälivaara (kd), Per Bill (m), Gunnar Goude (mp), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp), Anders Sjölund (m) och Nils-Erik Söderqvist (s).